

1-1 háttéranyag:

Felszíni vizek kijelölésének felülvizsgálata

Felszíni víztestek kijelölése

Módszertan

Vízfolyás víztestek felülvizsgálata VGT2

A Víz Keretirányelv szerint a „**vízfolyás**” olyan szárazföldi vizet jelent, amely nagyjából a földfelszínen folyik, de amely útjának egy részén a felszín alatt is áramolhat.

A vízfolyás víztesteket Magyarország ArcGIS alapú, 1:100 000-es méretarányú vízhálózat térképe alapján jelölték ki¹ úgy, hogy a víztestek végpontjai mindig valamilyen jellegzetes, jól meghatározható pontban (például torkolat, vagy jelentős keresztműtárgy) kerültek. Víztest határt jelenthet (betorkolló vízfolyáshoz vagy nagy műtárgyhoz kötve) a típusváltás, vagy egy jelentős terhelés okozta elváltozás hatásterületének határa is. Az azonos tulajdonságokkal rendelkező vízfolyások csoportosítása és egy víztestként való kezelése is gyakori. Az EU Víz Keretirányelv alapján a 10 km²-nél nagyobb vízgyűjtővel rendelkező vízfolyásokat kellett kijelölni víztestként, mint a vízhálózat jelentős elemét vagy elemeit.

A vízhálózat nyilvántartás és térképek elmúlt években történt fejlesztései, valamint az első tervezés tapasztalatai és az ismeretek bővülése a felszíni víztestek határainak felülvizsgálatát eredményezték. A fenti alapelveken túl a következők ellenőrzése, illetve felülvizsgálata történt meg:

1. Általános felülvizsgálati irányelvek:

- Minden olyan vízfolyás szakasz ki lett-e jelölve a VGT1-ben, amely vízgyűjtője 10 km²-nél nagyobb,
- Amennyiben 10 km²-nél kisebb a víztest vízgyűjtője, a víztestet nem kell kijelölni, csak alapos indoklással,
- A kijelölt víztestek kezdő és végpontja igazodik-e hidrológiai, morfológiai váltsáshoz (típus elemekhez), vagy jelentős emberi tevékenység általi szakaszoláshoz (pl. jelentős területhasználat-váltás, jelentős vízminőségi váltás, ha indokolt közigazgatási határ),
- Azon víztestek, amelyek több vízfolyásból állva csoportot képeztek (elágaznak), továbbra is együtt kezelendők-e; illetve fordítva, vannak-e olyan vízfolyások, amelyek csoportba foglalhatóak. A csoportos víztestek egyes ágainak felülvizsgálata megtörtént. (Hasonlóság elvárt volt.)
- A tipológia egyik fontos eleme a vízgyűjtő nagysága szerinti csoportosítás. A víztestek egy része nem igazodott a tipológia szerint megadott mérethez (pl. 10-100 km² közötti vízgyűjtők esetében). A víztest határ megállapításánál figyelembe kell venni a vízgyűjtő méret előírásai mellett a természetes hidromorfológiai váltsókat is, így az a megegyezés született, hogy a VKI „A” tipológiájában foglaltakhoz képest max. 20%-ban lehet csak eltérés. (Azaz kicsi vízgyűjtőjű, de jelentős vízhozamú víztest minimális mérete 8 km², maximális 120 km².)
- Az ÁKK projekt részéről felmerülő változtatási javaslatok szakmai indoklással megtehetőek voltak.

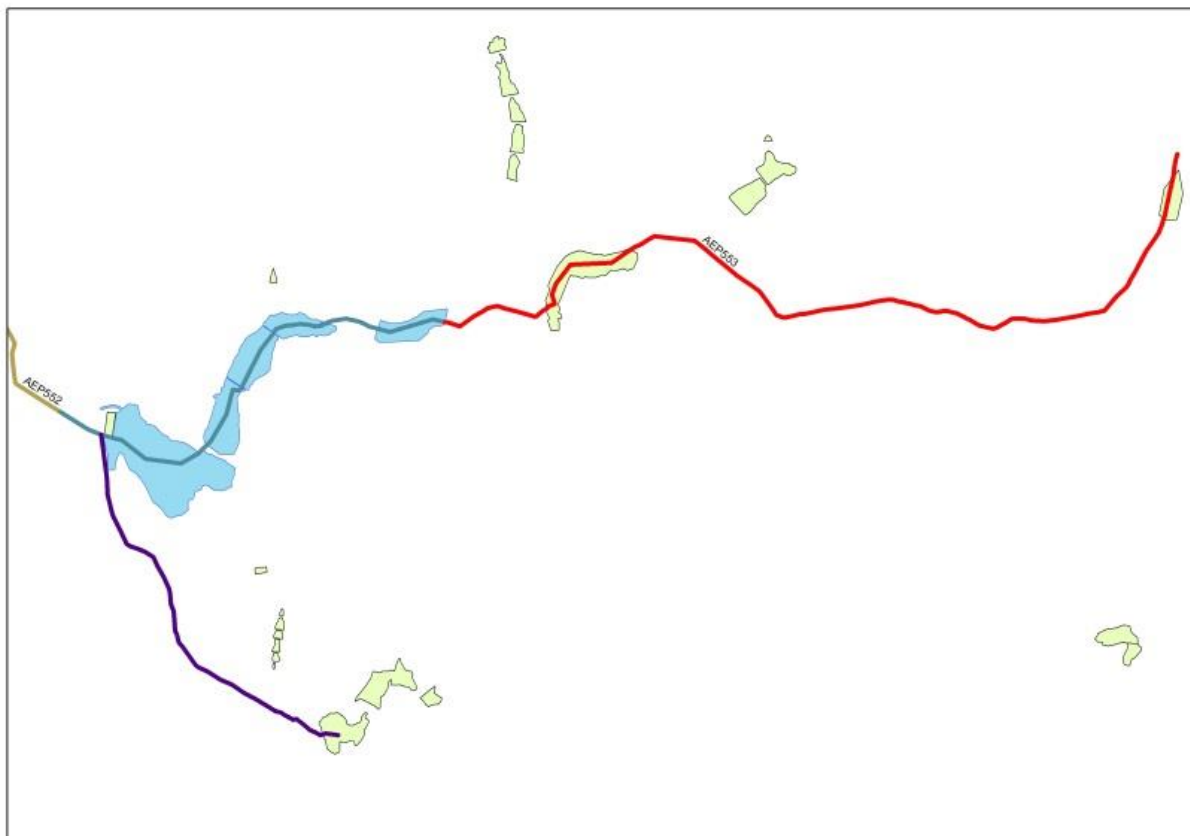
¹ 31/2004 (XII.30.) KvVM rendelet a felszíni vizek megfigyelésének és állapotértékelésének egyes szabályairól

- A teljesen országhatáron belüli vízfolyás vízgyűjtők kijelölésekor a forrásnál minden esetben legyen kijelölve kicsi vízgyűjtő (10-100 km²).
  - Vannak időszakos vízfolyások, amelyek 10 km² feletti vízgyűjtő nagyság miatt vannak víztestként kijelölve. Ezek meghagyása nem jelentett problémát, értékelésük tulajdonságukhoz igazodik.
  - Amennyiben felső vízgyűjtőn összevonásra kerültek kis vízgyűjtővel rendelkező víztestek, azok csoportja is kis vízgyűjtőjűnek minősül a továbbiakban. (Az összesített vízgyűjtőméret nagyságától függetlenül.)
2. Duna víztestek felülvizsgálata:
- A Duna korábbi víztesteit Duna-medence szinten húzták meg, és az nem igazodott a hazai viszonyokhoz. Ezért hidromorfológiai és biológiai alapon a víztesthatárok módosultak. (Pl. Mederanyag szemcsemérete, Budapest befolyásoltsága.)
3. Tározó víztesttel rendelkező víztestek kijelölésének módszertana:
- A VKI előírásainak megfelelően (II. Melléklet/1/1.1. (i.)) a felszíni vizek besorolhatóak 4 kategóriába. Magyarországon: állóvíznek, vízfolyásnak, mesterségesnek, vagy erősen módosítottnak. A tározó minden esetben erősen módosított víztest, ha kategóriát vált, vízfolyásból állóvíz lesz. Az így létrejött erősen módosított víztest tehát a továbbiakban nem állóvíz és nem vízfolyás, hanem egy külön kategória – erősen módosított víztest. Azok a tározók, amelyek karaktere továbbra is inkább a vízfolyáshoz hasonlít, természetesen a későbbiekben vízfolyástípus hasonlóságok alapján lesznek jellemezve. Hasonlóan állóvíztípus hasonlóságok alapján lesz elemelve az a tározó, amely állóvíz tulajdonságú. A nyilvántartásuk az állóvízes állományban (LWBody) történik, mivel a tározót térképen csak poligonként tudjuk ábrázolni.
  - Az 50 ha feletti tározók/tározó csoportok erősen módosított víztestként való kijelölésével, és állóvíz fedvényen való megjelenítésével a hozzájuk kapcsolódó vízfolyás víztest módosult. (Az első VGT készítésekor a tározók a vízfolyás részét képezték, nem kerültek külön víztestként kijelölésre.) A nagy tározók víztestként való kijelölésével módosultak az érintett vízfolyás víztestek is. A keletkező vízfolyásszakaszok kezelésére több lehetőség adódott. A következőkben bemutatásra kerül több módszer, amely a főbb kijelölési típusokat mutatja. Ezek alapján lettek módosítva a tározóval érintett víztestek kijelölései.
  - A fő irányvonal az volt, hogy ha a vízfolyáson lévő tározó/tározók külön víztestet alkotnak, akkor tározó felett és alatt új vízfolyás víztestek képződnek. Amennyiben füzértavakról van szó, az apró vízfolyásszakaszok a tavak között a tározó részét képezik víztestként. Ha a tározó nem vízfolyás víztesten volt (hanem víztestnek ki nem jelölt vízfolyáson), ez a probléma nem jelentkezett.

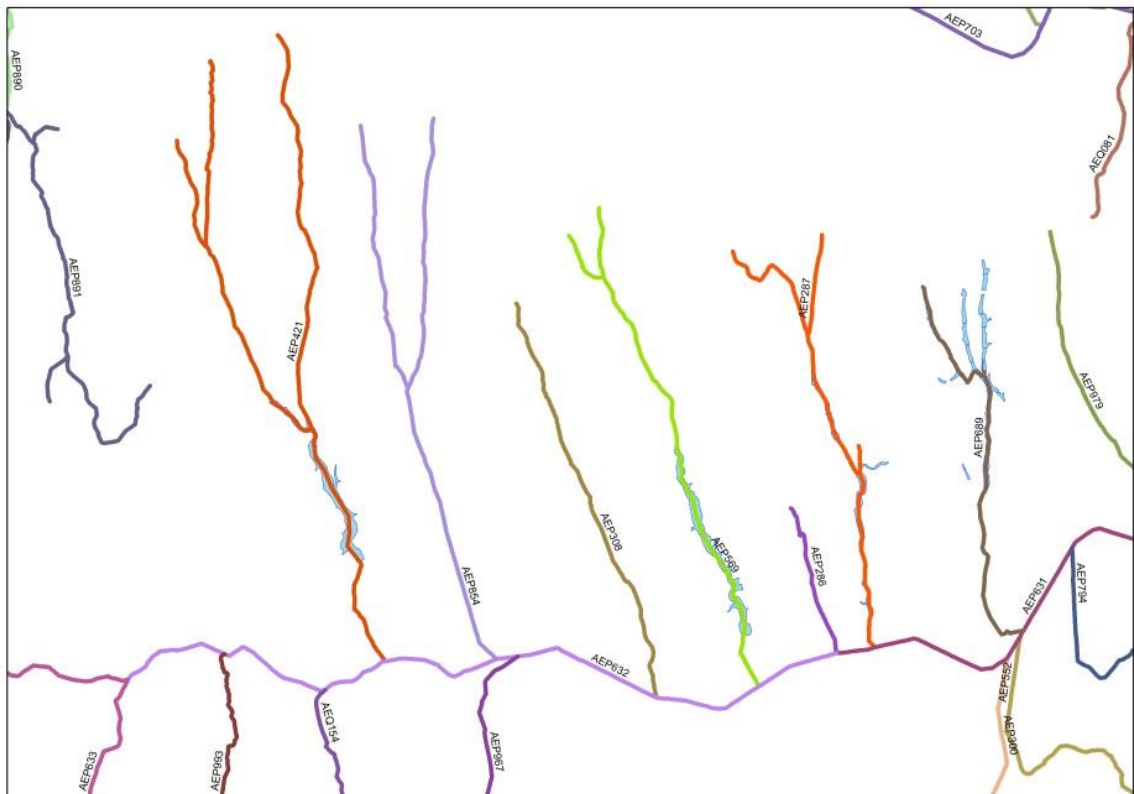

- a. A következő esetben 3 víztest létrehozása történt meg. A tározó víztest (kék poligon) adott, a felette lévő vízfolyás lett egy víztest, illetve csoportbontás után a déli mellékág (1. kép)

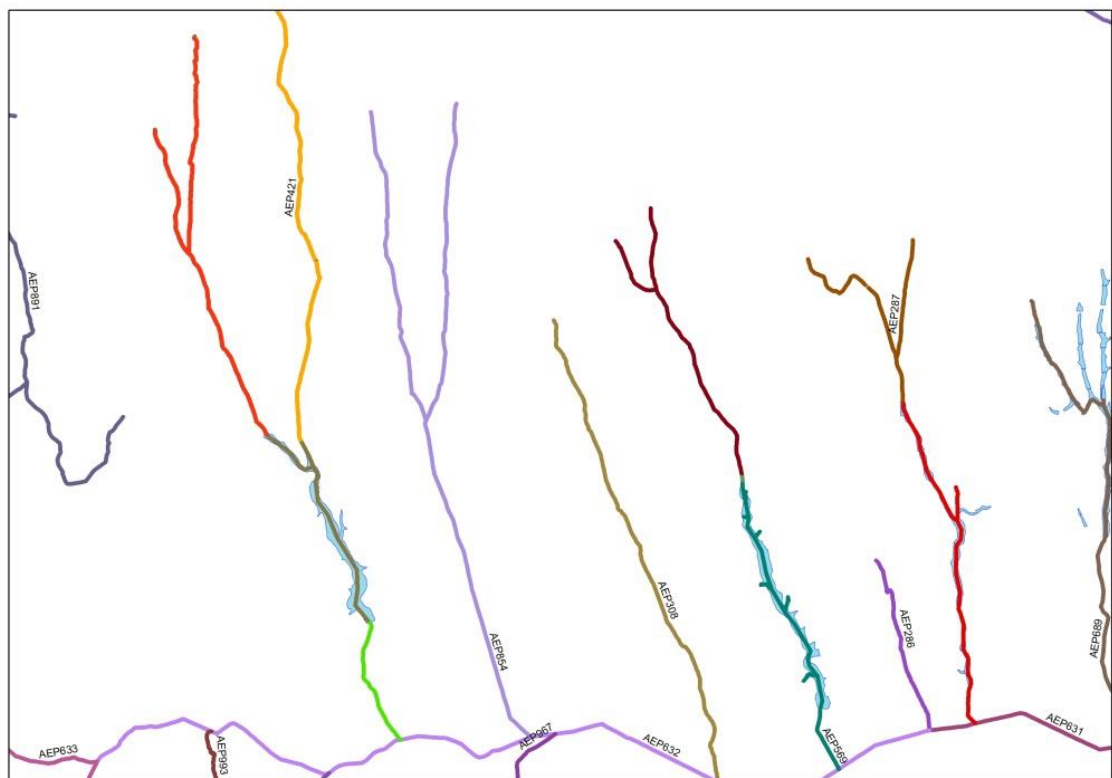

1. kép

- b. A következő füzértavak esetében több eset volt lehetséges. (2. kép - 2009-es kijelölés.) A tározó víztest adott itt is. A felvíz víztesteinek hossza rövidült, esetleg csoportbontás is szükségessé vált. Amennyiben a tározó alatti vízfolyás-szakasz a betorkollásig túl rövid, azt a tározó részévé vált. (3. kép)

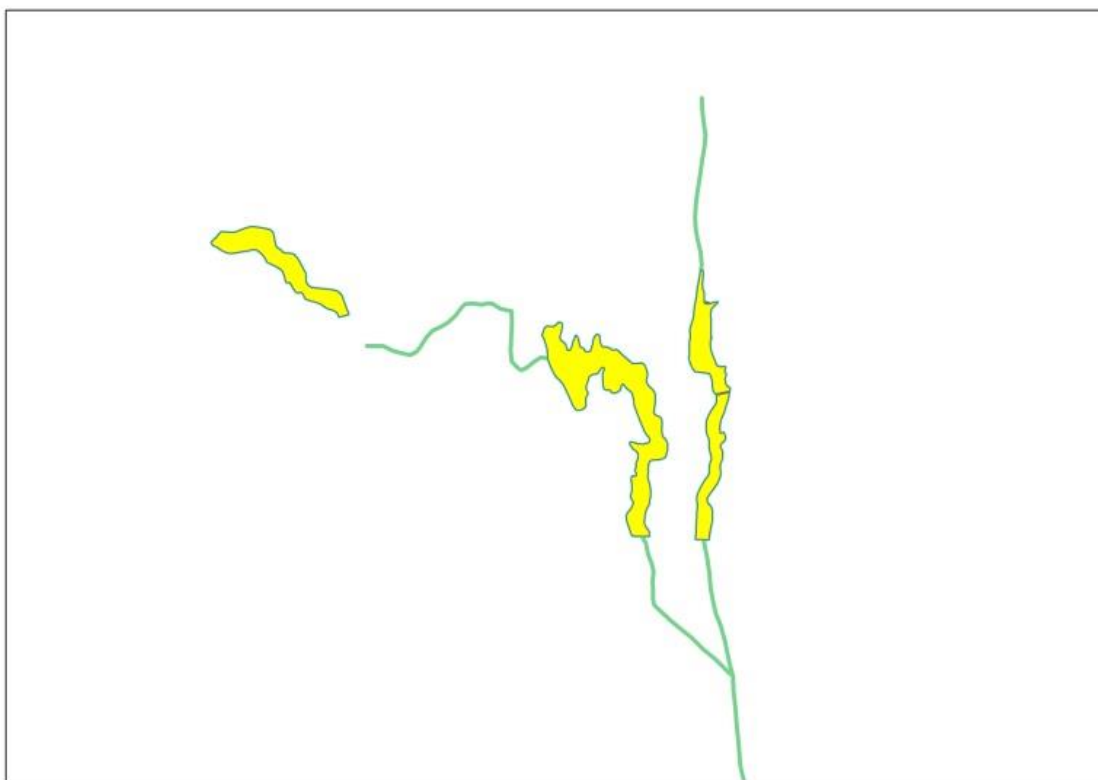
2. kép

3. kép

- c. Ha egy nagy tározó volt a vízfolyáson, és az nagyjából középre esett, akkor szétszedtük az érintett vízfolyás víztestet kettőbe. (Egy-egy új névvel.) Harmadik víztest a tározó. Ha nem esett középre, akkor a nagyobb szakasz megmaradt eredeti néven, a kisebbet összevontuk a szomszédos vízfolyás víztesttel, természetesen a hidromorfológiai tulajdonságok és tipológiai elemek figyelembe vétele mellett.
- d. Volt olyan tározó is, amelynek víztestként való kijelölésével a felvízi vízfolyás víztest nagyon kicsi lett volna. Amennyiben 10 km^2 alatti lett a vízgyűjtő nagysága, töröltük azt a vízfolyás szakaszt a víztestek közül. (Császár-éri halastavak)
- e. Sok esetben a tározó víztest kijelölése miatt a vízfolyás víztest határainak módosítása volt javasolt, hogy a tározóval a kapcsolat megjelenjen. Olyan eset is előfordulhatott, hogy a tározó környezetében nem volt kijelölt vízfolyás víztest, ebben az esetben szakmai indokoltsággal a vízfolyás víztest is kijelölhető volt. (4. kép)
- f. A 4. kép olyan tározó víztest csoportot mutat, ahol az egyes állóvíz víztest darabok különállóak, távoliak, ráadásul eltérő vízfolyásokon voltak. Az állóvíz víztest felülvizsgálata is szükséges volt ilyen esetben.

4. kép

Állóvíz víztestek felülvizsgálata VGT2

A Víz Keretirányelv szerint a **“tó”** egy szárazföldi felszíni állóvizet jelent, így tavaink **állóvíz** víztestekbe sorolták.

Az állóvíz víztestként az 50 hektárnál nagyobb természetes tavak és tócsoportok kerültek kijelölésre.

- Állóvíz víztestnek kijelöltük az 50 hektárnál nagyobb tavakat/tározókat. Ezek a VGT1 tervezésekor a vízfolyás részeként lettek értelmezve.
- A korábbi állóvíz víztestek köréből kikerültek a körtöltéses halastavak (csak azok, amelyek egyetlen része sem érintkezett közvetlenül vízfolyással).
A korábbi víztestek köréből kikerültek a wetlandek. Az állóvizek kijelölésének felülvizsgálata során a vizes élőhelyekre vonatkozó úgynevezett „wetland” útmutató² alkalmaztuk, így csak azok a vizes élőhelyek maradtak kijelölt víztestek, amelyeknek vízgazdálkodási szempontból kiemelt jelentősége van. Ennek következtében több nagyon sekély, vízi növényzettel benőtt tavunk törlésre került a víztestek közül. A vizes élőhelyek természeti értékeik miatt védettek, ezért a VKI 6. cikkely és IV. melléklet szerinti speciális természetvédelmi kezelésükről a **2.4 fejezetben**, illetve az intézkedési programban külön gondoskodunk.
- A víztestek közül törlésre kerültek az 50 ha alatti tavak.
- Halastavak maradtak víztestek, ha azok olyan tározók, amelyek víz duzzasztásával jöttek létre.
- A szikes tavak 50 ha felett víztestek maradnak a VKI előírásainak megfelelően. Nemzeti jelentőségűek, a Duna-Tisza közének meghatározó vízgazdálkodási elemei. Az érintett tavak sok esetben emberi tevékenységgel érintettek, illetve természetvédelmi oltalom alatt állnak (ex lege védett/Natura 2000 vizes terület).
- A Tisza-tó 4 medencéje egy víztestben került összevonásra.
- Kijelölésre kerültek az 50 ha feletti hullámtéri holtágak/holtágcsoportok.
- Kijelölésre kerültek az ivóvíztározók (50 ha alatt is), mivel ezek fontos elemei a vízhálózatnak.

² Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC) - Guidance Document No 12. - Horizontal Guidance on the Role of Wetlands in the Water Framework Directive